

**ОДО
МУШЭТЭ
ОЙН БАЯРАЙ
ХАБАР**

12 н.

**ХҮХЮУ БУРЯАДУУД
ДАХИН УУЛЗАЖА,
ХЭЛЭНЭЙ ХУРСААР
ТУРШАЛСАБА**

13 н.

1921 оной
декабрийн
21-нээ гарана

Буряад Үнэн

Бүгэд арадай сонин

2014 оны
мартийн 6
Четвэрт

№ 8 (21958)
(873)

Гарагай 5
[www.
burunen.ru](http://www.burunen.ru)

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

ҺАЙХАН БАСАГАДАЙ ҺАЛБАРАЛ

Оюна Айсуева
Никита Филатов
хоёр

Урихан хабартаа уран бэлигтэй ба-
сагадний бүришье һайханаар ха-
рагдадаг. Чайковскийн нэрэмжэтэ
искусствын коллежын байсан соо

Буряадай 20 гаран тусхай дун-
да эрдэм олгодог нуралсалай
эмхин үүдэй бэлигтэн тус
мурсыөөндэх хабаадаа.

Ерээдүйн соёлой, искусствын
налбарийн, мун худөө ажাহыда-
шье, ой модоной ажажыдашье
нуралсалаа дүүргээд хүдэлхэ
хүбүүд, басагад уян хатар, уран ду-
нуудые, шүлэгүүдые гүйсэхэжэ,
бу сад шье һонирхолтой
үзэсхэлнгүүдые харуулжа, жу-
риин гэшүүдые, харагшадые бая-
суулаа. Энэ норилдоондо басагад
диилэнхи олон хабаадаа.

Н а м д а и л а н г а я а х э д
найшаагдааб гэблэ, Сахьяновагай
болон Абашеевий нэрэмжэтэ хоре-
ографическа коллежын оюутад
Оюна Айсуева Никита Филатов
хоёр. Оюна багаанаа дуу, хатарта

дуратайгаар үндынхэн, фортелиано
дээрэ наададаг, уран зурагада,
нэхэлгэдэ дуратай. Оперо болон
баледэй театрэй зүжэгүүдэ суг
нурадаг үетэнтэйгэх хабаададаг
боловоор унинэй. Анханай таниха
хадаа одото зам үрээнэб, Юна-
даа. Никита урагшаа ханаатай,
зохёхы шадабаритай. Баледэ
хатархахаа гадна автомобильну-
удаар нонирходог, боксоор бээз
норидог, гитара дээрэ наададаг.

Энэ һайндэрэй Гран-при шаг-
налда хэд хүртөөб гэблэ, Чайков-
скийн нэрэмжэтэ искусствын кол-
леджын оюутан Анастасия Ефимо-
ва, лесопромышленна коллежын
оюутан Борис Цоктоев гэгшд мун.
Анастасия – хүхюу зантай, хатарта
дуратай, мэргэжэлтэ хореограф
бохло хүсэлтэй, орон дэлхэйгээр

“Мисс и Мистер-Студенчество” гэхэн
республикин конкурсын үедэ данги-
на басагадые тайлан дээрэ хаража,
хайхаа жаа һүугаа һэм.

аяншалдаг шуналтай хүн юм. Бор-
ис дуу дуулаханаа гадуур спор-
тоор бээз норидог. Дэлхэйн олон
булангуудые хараха, танилсаха
хүсэлтэй. Мун өөрын бизнестэй
болжо, нюгат зондоо нигүүлэххы
туналамжа үзүүлдэг байхаб гэжэ
хэлээ һэн.

Һайхан басагадны бүри
налбараг лэ гэжэ Мартийн 8-ай
һайндэртэй дашаралдуулан
хүснэб.

Галина ТУДИНОВА,
ажалай ветеран,
Монголдо болонон
“Мүнгэн сэргэ”
нааданда илагша.

Дулма БАТОРОВАГАЙ
зурагууд

МАНДАХА НАРАНДАА УРБААГҮЙ

Сочи хотодо үнгэргэгдэхэн үбэлэй XXII Олимпиин наадануудай галай үнтараагдахаар, оройдоол арбаад шахуу үдэрэй үнгэррөөд байхада, заха хизааргүй ургэн гүрэнэймийн хото городуудаар Паралимпиадын Гал дамжуулагдажа байна. Энэ удаа бүхэдэлхэйн үдхя шанартай тус хэмжээ ябуулга Rossi гүрэнэй бухы 8 федеральна тойрогуудай 45 хотонуудые дайран гараба. Эдэнэй тоодо манай түрэл нислэл хото Улаан-Үдэмний оролсох габяатай байгаа.

Эстафетын гол илгаань гэхэдэ, нааданай Гал хотоноо хотодо дамжуулагдангүй, харин хото бүхэндэ өөрын онсо аргаар бадараагдажа, үсэгэлдэр Сочи хотодо бухы тээнээ эблэрэн суглуулагдажа, нэгэ дүлэн болон носоогдоо.

Харин манай орон нютагтаа Паралимпиадын Гал Сагаан Үбгэнэй байрада буддын шажанай нангин шүтөөнэй зулаанаа бадараагдаа. Тиихэдэ бусад хотонуудыа наадануудай Гал мун лэ элдэб өөрсэ янзаар носоогдохон байна. Зарим газарта дарханай дүшүн ошондоо, түмэр хайлуулдаг за водой соргоноо гэхэ мэтэ олон аргануудаар бадараагдажа, Сочи хото зорион байна.

Газаамнай хабарай шэнжэ оржко, хүйтэн нахихин буубашье, энэ үдэр Алдар Солны талмай дээрэ суглархан зоной зүрхэ сэдхэлдэ тон дулаан, сэбэр арюун мэдэрэл түрөө ёхотой. Хүн бүхэн энэ зуура дэлхэйн хэмжээнэй зэргэдэ үнгэргэгдэхэй байнаа тухайлжа байгаа. Сагаан Үбгэнэй носоонон Гал эстафетын түрүүшүн шата дабаха Ольга Потемкинагай барийн факелда ахаагдаан байна. Талмай дээрэ олоор суглархан зоной урда концерт- наадан харуулагдажа,

засаг зургаануудай түлөөлэгшэдэй зүгнөө баярай үгэнүүд хэлэгдэжэ, Паралимпиадын Гал Буряадай нислэл хотын харыгаар дамжуулгаяа эхилэх һэн. Паралимпиадын Гал дамжуулха эрхэдэ эрэмдэг бэетэйшүүлэй дунда үнгэргэгдэхэн элдэб мүрүсөөнүүдтэ хабаадажа, илалтаа туйлаан тамиршад хүртэхэн байна. Ажабайдалай хэдэй орёо хундэ байдалдаа оробошье, хүсээ зоригоо мохогүй, мандаха нарандаа урбаагүй, найдалаа алдаагүй эдэ зоной нугаршагүй доторой хүсээ хаража, гайхажа бараахаар бэшэ.

Манай республикин арбан тамиршад эстафетын галын дамжуулаа. Эгээл һүүлшын шата СССР-эй спортын мастер, 1987 ондо үнгэргэгдэхэн республикин Сурхарбаандын Абаргын солодо хүртэхэн, Универсиадын алтан медаль энгэртээ зүүнэн Зоригма Ринчиндоржиева дабажа, Буряад Республикин Толгойлогшо Вячеслав Наговицынтай хамта эстафетын гол зулаа бадараагаа.

Үглөөдөр нээгдэхэ Паралимпиадын наадануудай Буряадаймийн тамиршадай хабаадаагүйшинаа, гүрэнэймийн бухы зон тэрэнэй ябасые һонирхон хараха байха.

Лопсон ГЕРГЕНОВ.

ТАМИРШАДЫЕ АРГАЛАЛГЫН ЭМХИИН ТУНДА ЕХЭТЭЙ АЖАЛ

Семашкын нэрэмжэтий республиканска больницаада "Аргалалгын физкультурын диспансерий ажаягууллын дунгүүд" гэхэн республиканска конференци үнгэррэе. Диспансерий ахамад врач, Буряадай Элцуурье хамгаалгын министерствын тамирай медицинын талаар штатнабэшэ ахамад мэргэжлэлтэн-эксперт Ярослав Шубин эмхинингээ ажал тухай элидхэл хээ. Физичесэ культурын болон тамирай талаар республиканска агентствын хүтэлбэрэлгэшүн орлогшо Дмитрий Штэпа физичесэ культура болон тамирай хүгжээлгын хэрэгтэ тус диспансерий ехэ үүргэ тэмдэглээ юм.

Диспансерий бүридхэлдэ элдэб наанай болон тамирай бэлдэлгээтэй хүнүүд аблтанхай. Тийн тамирай медицинын таагыг даагша Александр Перфильев тамиршадай гэмэлтэлгын асуудалда онсо анхарал хандуулаа. Республикаад дэлгэрэнги 50 гаран тамирай зүйлнүүдэй дунданаа дайшалхы самбо, сүлөөтэе барилдаан, тхэквон-до, таэквондо тэмдэглэгдээ. Тамиршадые мүрүсөөнүүдтэй хайнаар бэлдэхын тула диспансер Прибайкалиин аймагтаа "Ильинка" гэхэн филиал-санатори нээнхэй.

Конференциин хэмжээндэ "Мүрүсөөнүүдэй болон тамирай хэмжээ ябуулгануудай медицинскэ хангалгын үндэхэ нуури" гэхэн семинар эмхидхэгдээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

"Жэлхээ жэлдэ Буряадтамай тамирай байшангууд, талмайнууд олошорно, физичесэ культура болон тамираар бээс норидог зоной тоо эгээ дээшлнэ, - гэжэ 15-дахи ДЮСШ-гай завуч Виталий Ивахинов онсолоо. - Республикин олонхи аймагуудтаа, Улаан-Үдэ хотодо тамирай нургуулинууд болон клубууд олоор нээгдэнэ. Тэндэнь газаа наадануудые эмхидхэдэг инструкторнууд, норигшод, ажагуулгашадай дунда элүүр ажабайдал идхадаг мэргэжлэлтэд худэлдэг. Хэнэйшие мэдэхээр, залуушуул ямар нэгэн тамирай зүйлөөр бэеэ нориходоо, үндэр амжлтануудые туйлаахаяа хүсэдэг. Тийн энэ хэрэгтэй диспансер ехэ тунаа хүргэдэг".

Педагогикын эрдэмий кан-дидат Максим Аксеновой

дурадхай тусхай шэнжэлгын дунгүүд, тиихэдэ Пироговой нэ-рэмжэтий Россиин үндэхэтэнэй шэнжэлхы медицинскэ универ-ситетий захаруулалгын болон тамирай медицинын кафедрын профессор Сергей Парастаевай "Тамиршадай шэгнүүр доошшуулга. Хиналтын арганууд" гэхэн лекци олоной һонирхол татаа. Россиин Олимпиин хорооной эрдэм шэнжэлгын со-ведэй гэшүүн допинг хэрэглэлгээд эсэргүүсэлгын шэнэ эрилтэнүүд тухай, гадна хайшан гээд шэгнүүрэе доошо-

луулхаб, дээшэлүүлхэб гэжэ тодорхойгоор хөөржэх угээ.

Конференциин хоёрдохи үдэртэ ФСК соо мүрүсөөнүүдэй медицинскэ хангалгын хуули ёноной үндэхэнүүд зүвшэн хэлсэгдээ. Диспансерий ахамад медицинскэ сестра Татьяна Бабурина тамираар бээс һорилгын газарнуудтаа табигдадаг эрилтэнүүд тухай хөөржэх угээ, харин ахамад врачай орлогшо Елена Гребенкина хүдөө аймагуудтай хүдэлмэрийн дунгүүдтэй та-

"Ехэл саг соогоо болохон тунаатай конференци. һоригшодто, физкультурын багшанарта тон хэрэгтэй", - гэжэ Хяагтын аймагай захиргаанай таагыг даагша Эрдэни Буянтуев наамжаараа хубаалдаа.

Конференцидэ хабаадаан һоригшод, инструкторнууд, аймагуудай тамирай эмхи зургаануудай хүтэлбэрэлгэшэд һуралсал гаранаан тухай үнэмшэлгэнүүдые абаа.

Валерий СЫДЕЕВ.

Улаан-Үдийн 56-дахи дунда һургуулида

БАЯН ДҮРШЭЛТЭЙ БАГШАНАРЫЕ, БЭЛИГТЭЙ ХҮҮГЭДҮЕ АМАРШАЛАЯ!

Тээмэндэ Улаан-Үдийн 56-дахи дунда һургуулида (физико-математическая шэглэлтэй һургуули) "Торгон зам" гэж нэрлэгдэхэн, олон жэлдэ амжалтатайгаар үнгэрэгдэжэ, олонийн һонирхол татаж байсан Сагаан нарын фестиваль-дефилегийн нийр наада харагжа, ехэтэ баясаа һэмби. "Аахарайн" гурим харуулсан хатартайгаар, бэрхэ лама-зурхайшанай Морин жэлые тайлбарилгаар эхилн тус концертые морин-хүүхэлдэйнүүдтэй һөөл зохицон хатар шэмэглээ бэлэй.

Удаань урагшаа һанаатай, урма зоригтой, шадамар бэрхэ, бүхы бэлигээрээ багшанарайнаа гаа эдэбхи үүсчэл дэмждэг, һургашдтаа һүралсалай болон халуун, амттай, һайн шанартай эдээгэр хангалгын тааруу байдал тогтоохо гэж орлодог бэрхэ директорын, баруун буряадуудай гоё дэгэлтэй Виктория Владимировна Перинова Сагаалганай халуун амаршалга бултандаа үргөө һэн. Жюриин гэшүүд - "Буряад түрүү хүнүүд" ("Буряад үнэн" газет) конкурсын лауреадууд Үндэшэн номои сангай директорэй орлогшо Жанна Дымчикова, уран зохёолшо Виктория Алагуева, залуу, бэлигтэй дуушан Ринчин Дашицыренов гэгшэд тус һургуулиин дуушадай хооруудай, "Сэлэнгэ" гэхэн жэшээти хатарай ансамблийн (хүтэлбэрилэгшэн - РФ-гэй болон РБ-гэй соёлыг габьяата худэлмэрилэгшэ Дарима Доржиевна Найданова) хатаршадай уран бэлиг сэгнэхэн байна. Класс бүхэн тон сэбэр буряадар мэдээж буряад дуунууды худэлэн ногад дуулалдажа, харин "сэлэнгийнхид" шадамар бэрхээр хатаралдажа, урид зохид хубсаанай һургашад, һүүлдэнь өөхэдөө багшанаар булта буряад хубсаанай харалга-дефилае харуулжа, на- майе ехэтэ гайхуулаа, жаргуулаа һэн.

**Буряад һайхан
 заншалнай
 Бүгэдэ зонно
 нэгдэүүлжэ байг!
 Буряад аялга
 дуунууднай
 Бусад холуур зэдэлжэ
 байг...**

гэхэн үгэнүүд зэдэлжэ, һургашад, багшанаар үблэй, зуун баян хубсаанаа дэлгээ, дуун-бэлэгүүдээ хоороороо дуулалдан баряа, һайхан хатарнуудаа харуулаа бэлэй.

Тийхэдэнь дуунай ямар багшанаар, хэд эды олон ород, буряад, бусад яланай үхибүүдэ буряад мэдээжэ дуунууды һургана, хэн иим гоё буряад дэгэл, малгай, бусад хубсаанаа оёно, хэн иим бэрхээр хатаруулжа һурганаа гээшбэгэхэ һонирхожо, Эхэнэрнүүдэй улаас- хоорондын үдэрые үгтуулан, һургашдтайн, мүн буряад хэлэнэй бэлигтэй багшанаартайн уулзажа, зохицоор хөөрэлдэжэ ерэхэн байнаа.

Тус һургуулиин 7-дохи "А" классай Буджап Мулонов, Азат Мхитарян, Павел Свобода гэгшдэй хөөрөө шагнажа, зүрхэ сэдьхэлээ ханаа бэлэй. Буряад хэлэндээ, "Гуламтын" хэшээлнүүдтэ, заншалта болонон "Торгон замай" концертнүүдтэ тон дуратай болонон тэдэнэр, илангаяа буряадаар дуулалдаха дуратай байнаа мэдүүлээ. Сагаалганийн наадан дээрээ классаараа "Мэндэ амар" гэхэн дуу тон хүнгэнөөр, тийхэдэ хамтын

хоорто "Ёохор" бэрхээр дуулалдаа. Буряад хэлэ заадаг багшанаараа Арюна Гонгоровна Долина, Долгор Бальжинимаевна Шалбанова, дуу бэрхээр заадаг тус һургуулиин завуч, буряад хэлэнэй багша Анжелика Анатольевна Биликтуева гэгшдээ ерэхээ байсан Эхэнэрнүүдэй болон эх зоной һайхан һайндэрөөр халуунаар амаршалба. һургуулиин ажабайдалда эдэбхитэй хабаадаг, энхэрэг сэдьхэлтэй өөхэдүнгөө эжинээртэй һайн һайхание хүсэнэ һэн. "Минии эжы Кристина Кироповна хүүгэдэй саадта худэлдэг, тиймэхээ саашадаашье сэбэрхэн, зохицон, ухаатай сэсэн зандаа, зол жаргалтай байхань болтогой" гэжэ Азат эхэдээ Мартын 8-ний һайндэртэ хүсөө бэлэй. "Бүхы дэлхээн үзээл һайхание эжыдээ - ВСГТУ-гай ород хэлэ, литературын кафедры даагша Людмила Бимбаевна хүсэхэ байнаб" гэжэ Буджап хүбүүн элирхэйлбэ. Харин энэл һургуулиингаа эхин класста заадаг багша Ирина Михайловна эжыдээ "хододо элүүр энэх, сарюухан, арюухан зандаа", эсэхэ сусахе мэдэнгүй, амжалттай ажалахыен хүсэнэ амаршалга Паша эльгэ нимгэнтэй эжыдээ зориулсан байна.

Буряад ёх заншалаа, соёл, туухээ дээрэ үргэхэ үүргэдэй республиканскаа уд-хатай бүхы конкурснуудта, эрдэмэй конференциинүүдтэ, Сагаалганай, Масленицын һайндэрнүүдтэ тус һургуули эдэбхитэй хабаададаг. Эдэбхи үүсчэл гаргадаг урагшаа һанаатай, "Үнэн" газетэтэээ ("Багшины булан" гаргалса-ха) нягта холбоотой болохо хүсэлтэй буряад хэлэнэй багшанаар амаршалнабди. 1999 онноо һонин онон аргануудтайгаар худэлжэ, олон багшанаарые шадамар бэрхээр ударидаа байсан завуч, бэрхэ багша, дууша сэдьхэлтэй, үхибүүдэе дуунда һургахадаа шадамар бэлигтэй Анжелика Анатольевна Биликтуева, анхан 8-дахи дундаа һургуулидаа бэрхээр худэлнэн, мүнөө 2-дохи жэлээ амжалтатай

эндээ ажаллажа байсан Арюна Гонгоровна Долина, дүрбэдэхижэлээ баян дүршэлээрээ эндэ хбаалдажа байсан Долгор Бальжинимаевна, тийхэдэ баал орлодосотой худэлдэг Оюна Батуевна Лхамажаповада амжалта хүсэе. Тус һургуулиин "Сэлэнгэ" ансамблийн 20 жэлдэ амжалтатайгаар хүтэлбэрилжэ, үндэр шатада гаргажаан мэдээжэ балетмейстер, зохёхы ажалахынгаа 45 жэлэй ойе апрель нарада утхахаа байсан республикин габьяата артистка, мэргэжлэлтэ "Байгаль" театра

анхан хатарбан, мүнөө ВСГАКИ-гай фольклорой хатарай багша Дарима Доржиевна Найданова, буряад хубсаанаар үрэн бэрхээр багшанаар, һургашдтаа өдөг мэдээжэ соёлшон Цыпилмаа Цыдендоржиевна Батурова гэгшдэй, мүн һургашдангинанарые дүтэлжэ байсан Эхэнэрнүүдэй уласхорондын һайхан үдэрөөр ханы халуунаар амаршалнабди. Ургажа ябанан "улаан бургаанадта", залуу үетэндээ арадайнгаа алтан жасын баялигхаяа хүртүүлжэ, урма зоригтой, урагшаа дабшажа,

ажалдаа болон һүралсалдаа амжалтатай, ажабайдалдаа зол жаргалтай ябахатнай болтогой гэжэ хүсэнэбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

НУРГУУЛИИН "ТОРГОН ЗАМ" ФЕСТИВАЛЬ-ДЕФИЛЕНЭЭ ФОТО-ЗУРАГУУД: директор В.В. Перинова, А.Г.Долина; "Сэлэнгэ" ансамблийнхидтаяа Д.Д. Найданова хатарна.

һургуулиин альбомноо.

ТҮРЭЛ ХЭЛЭНЭЙ ҮДЭР – УСТЬ-ОРДАДА

Түрэл хэлэнэй уласхондын үдэрье февралиин 21-дээ хaa-хаанагүй бүхы дэлхийгээр тэмдэглэбэ. Энэ үдэрье ЮНЕСКО-гэй Генеральна конференци дээрэ тэмдэглэх ёнотой гэж 1999 оний ногриин 17-до хэлсэн юм. Тийгээд 2000 ондоо захалжа, дэлхийн олон хэлэнүүдэй хүгжлэлтэдэ зориулсан хэмжээ ябуулганууд үргэнөөр үнгэртгэдэг болоо.

ЮНЕСКО-гэй гэршэлнээр, нүүлшын үед зүргаан мянгаад хэлэнүүд дэлхийн дээрхээ угы болохонь. Угы болож байсан хэлэнүүдэй тоодо баруун буряадуудай диалектнэ хэлэн баан ороо гэж бултадаа мэдэнэбди. «Гээрье» түүрээн гайхамшгтай хэлэн мүнөө үнэхөөрөөл гайтай хохилото байдалда оронхой. Гэбэшье, түрэл хэлэе үргэх, дэмжхын талаар ажал ябуулгаждал байдаг. Баяндайн, Онын, Бороной гэх мэтэ аймагуудай нэгэх хэдыхэн нууруннуудта буряад хэлэндэ яхала ехэ анхарал хандуулгаждаг. Олон зоной хэлэе маргажа, хэрэгсэхээ болижко байсан сагтаа гансал буряад хэлэнэй баг-

шанар болон соёлын ажалшад буряад хэлэ, заншал, соёлоо үргэх гэж үдэр, нууцүүг ехэ ажал ябуулдаг байна.

Эндэ наяа Усть - Орда тосхондо түрэл хэлэнэй уласхондын үдэртэй дашарамдуулан, яхала нонирхолтой хэмжээ ябуулганууд үнгэрөө. Энэ найндэр дээрэ «Уран уншалга» ба авторска уран зохёлоор мүрүсөөнүүд болоо. Үхибүүд соо «Уран уншалга» шүлэг уншажа, 11-14 нахатай үхибүүд соо «Уран уншалга» номинацида Баяндайн аймагай Гаханай нууруулин Родион Шантанов нэгэдэхий нуурида гараа.

Татьяна Балтуева баал эрхим уншагшадай тоодо ороо. Багшань - Булгита Вахромеева. Өөрын (авторска) уран зохёлоор Онын аймагай Бильчирэй нууруулин 9-дэхий классийн нурагша Настя Берулемова нэгэдэхий нуурида гараа. Багшань - Агния Андреева. 6-10-тай үхибүүд соо өөрын зохёоюон шүлэг уншажа, Бильчирэй дунда нууруулин 3-дахи классийн нурагша Матвей Харханов түрүү нуурида гараа. Багшань - Мария Харханова.

Түрэл хэлэндэ зориулсан найндэр Усть-Орда дээрэ дүрбэдэхий жэлээ үнгэрнэ.

Баира БАЛЬБУРОВА.

Настя Берулемова

Родион Шантанов

Матвей Харханов

ОЮУТАДЫЕ ШАГНАЯ

Мунее хадаа буряад хэлэнэй асуудал ехэх хурсаар табигданхай. Манай залуушуул, оюутад ямар нанамжатай гээшб гэж үйлсэдэ ябанан залуушуулнаа, мун «Вконтакте» гэхэн социальна сеть соо хөөрэлдэдэг бүлэгүүдэй оюутаднаа («Подслушано в БГУ», «Подслушано во ВСГУТУ», «Подслушано в ВСГАКИ») нурабади:

- Буряад хэлэн нууруулида заатагүй үзэгдэх ёнотой гү, али нурагшадай өөндрэйн дураар гү? Таанад буряад хэлэ мэдэх гү? Буряад хэлэ мэдэхэн таанадта шухала гү?

Зэмсэг бэшэ, хэлэн арадые нэгэдхэдэг. Буряад арад үндэхэн хэлэе мэдэхэ, буряад ороноороо омогорхох ёнотой. Би Монголдо нуурааб,

- Би нууруулида 6-9-дэхий классуудта буряад хэлэ үзөөб. Буряад хэлэн дээрэ дуугаржа шадахагүй, харин Зэдэн диалект ойлгодогби. нууруулияа дүүргээд, оюутан болоод ябахадаа, буряад хэлэе бидэ буряадуудта мэдэх ябахада шухала гэжэ ойлгобоб. Буряад орондо ажануудаг хадаа түрэл хэлэнэйнгээ түүхэ, хэлэ бэшгэ мэдээд ябаха ёнотойбди.

Баясхалан, ВСГУТУ-гай 2-дохи курсын оюутан:

- Би буряад хэлэ 1-6-дахи классуудта үзөөб, тийгээд гэр бүлэдээ буряад хэлэн дээрэ дуугардаг угы хадаа буряадаар хөөрэжэ шадахагүй. Буряад хэлэ үзэхэ нанаатай байна, юундэб гэхэдэ, өөрынгөө

буряад арад зон заатагүй мэдэх ёнотой!

хэрэгтэй, харин хүн бүхэн өөрынгөө дураар буряад хэлэ үзэх ёнотой.

СОЦИАЛЬНА СЕТЬНЭЭ ОЮУТАДАЙ ЗАРИМ НАНАМЖАНУУД:

Артур («Подслушано во ВСГУТУ»): нурагшад өөндрүүнгөө дураар үзэх ёнотой, намдаа буряад хэлэн шухала бэшэ.

Михаил («Подслушано во ВСГУТУ»): Буряад орондо байгаа хадаа түрэл хэлэе мэдэхэ хэрэгтэй гэжэ нананаб. Буряад хэлэ мэдэхэгүй, харин буряад хэлэндээ нуурах хүсэлтийб, буряад хэлэн намда шухала.

Татьяна («Подслушано во ВСГУТУ»): Буряад хэлэн намда шухала бэшэ, намдаа хэрэггүй. Харин буряад арадта ех шухала, тэдэнэй соёл, ён заншалынь болоно ха юм.

Золто («Подслушано во ВСГУТУ»): Буряад хэлэ дээшнэх үргэжэ, буряадаар өөндрэд хоорондоо хөөрэлдэжэ, залуушуул, ябаял даа.

Кира («Подслушано во ВСГАКИ»): Буряад орондо түрэх хадаа буряад хэлэн дээрээ хөөрэлдэжшье хаа, нууши.

Мария («Подслушано в БГУ»): Би буряад хэлэ хүн өөрынгөө дураар үзэх ёнотой гэжэ нананаб. Буряад хүнэй түрэл хэлэе мэдэхэгүй ябахада, яар байдаг.

Аюна АНДРЕЕВА,
штатнабэшэ
корреспондент.

Суржена, БГУ-гай 3-дахи курсын оюутан:

Юля, ВСГУТУ-гай 3-дахи курсын оюутан:

арадай хэлэ мэдэхэгүйдэ, аягүй байдаг. Буряад хэлэн нууруулида заатагүй үзэгдэх ёнотой. Буряад хэлэн – манай үбгэ эсээнэрэй хэлэн, тиймэхээ буряад хэлэе, ён заншалаа сахижя ябаха ёнотойбди.

Юля, ВСГУТУ-гай 1-дэхий курсын оюутан:

- Би буряад хэлэ мэдэхэб, гэр бүлэдээ буряадааршье, ордооршье дуугардагби. Буряад хэлэе, түрэл хэлэе

Эгэшингээ хүбүүдтэй буряадаар хөөрэлдэхэ гэжэ оролдодогби. Буряад хэлэ нууруулида үзэхэл хэрэгтэй гэжэ нананаб.

Юлия, ВСГУТУ-гай 2-дохи курсын оюутан:

- Би буряад хэлэ мэдэхэб, манай нууруулида буряад хэлэ зааха багшанар угы байгаа. Түрэл хэлэе мэдэхэ

ХҮХЮУ БУРЯАДУУД ДАХИН УУЛЗАЖА, ХЭЛЭНЭЙ ХУРСААР ТУРШАЛСАБА

Улаан-Үдэ хотын захиргаанай залуушуулай хэрэгүүдэй хорооной хүтэлбэрилэгшэ Эрдэни Дынчиковэй үүсхэлээр үнгэргэгдэхэн аласые харайhan гун удхатай "Хүхюу буряад" гэхэн хэмжээ ябуулга буряад дайдадамнай буряад хэлэ нэбтэрүүлэн хүгжөөхэ зорилгоё бэлүүлээ. "Энэ болон бусад удаа түгэлдэр хэмжээ ябуулгануудын үнгэргэжэ, эхын һүмбэйгээр бэедэмнай шэнгэхэ аад, мартагдаан жэнхэнай найхан буряад хэлэмнай саашадаа хүгжэхэнь болтогий" гэжэ нёдоондо эгээл түрүүшүнхиеэ эмхидхэгдэхэн энэ харалган тухай бэшэхэн байна. Мүнөө энэ үндэр удаа шанартай хэмжээ ябуулгамнай заншалта болон, буряад дайдадамнай дахинаа эмхидхэгдэбэ.

ЭГЭЭЛ ХҮХЮУ БУРЯАДУУД СУГЛАРАА

НЁДОНДО үнгэргэгдэхэн түрүүшүн мүрүсөөндэ аяар 200-гаад хүн хабаадаа ён. Харин мүнөө жэл 101 хүн байгаа.

- Энэмнай "Хүхюу буряад" гэхэн мүрүсөөндэ хүн зоной анхарал унтаржа байхан тэмдэг бэшэ, харин конкурсын удаа найнаар ойлгонон гэршэ бшуу, - гэжэ жюриин гэшүүн Валентина Патаева хэлэбэ.

Үнхэөөрөө, нёдоондо арад зон юрэ аман зохёолой мүрүсөөн гэжэ ойлгоод, элдэб жанртай шүлэг, монолог, сценкэзүжэгүүдые табяа ён. Харин мүнөө жэл Буряад оронойнмай эгээл хүхюу буряадууд суглараа.

Буряад арад уйдхар гашуудалдаа аблажа, һүнэхөө зайлатаараа зүдэржэ ябаха бэшэ, ажамидалай алишье сагта шог зугаа татахаа, өөрыгөөшье наада барин, гасаалан, энеэлдэхэ аргатай ён. Харалгана хабаадагшадай гүйсэдхэхэн монолог, зүжэгхэнүүд энээниие гэршэлнэ.

ИЛАГШАД ХЭД БЭ?

"ХҮХЮУ БУРЯАД" мүрүсөөн монолог ба зүжэг гэхэн хоёр шэглэлээр эмхидхэгдээ. Монолог наанай гурбан шэглэлээр сэгнэгдээ. Тийгэжэ 16 наанай хүрэтэр үхибүүдэй бүлэгтэ түрүүшүн һуурида республикин 1-дэхи лицей-интернадай нурагша Бато Гомбоев гарсаа. 2-дохи шатын дипломдо - Кабанскии Корсаково тосхонай нурагша Оксана Саниева, гурбадаи дипломдо 1-дэхи лицей-интернадай нурагша Дарима Цыренжапова хүртэхэн байна.

Валентина Дугаровнагай хэлэнээр, мүнөө жэлэй бай нёдоондои мүрүсөөндэ эгээл эрхим, бултаа бэрхэ үхибүүдэхэдэхи наанай шэглэлдэ хабааданаа. Үнхэөөрөөшье, энэ бүлэгтэ бултаа бэлигтэй үхибүүдэх хурсаа буряад хэлээрээ, артистын шадабаряар шалгараа. Жюридэ илагшады шэлэхэдэн, нилээн хэсүү байгаа ёнотой.

З-дахи һуури эзэлэгшэ Дарима Цыренжапова намдаа хэхэтийн шаагдаа. "Хүдээдэ болонон түрэ" гэжэ хөөрөөгэй нюурнуудые: хуби заяагаа нийлүүлжэ байхан залуушуулай эжы, аба, оюутан нүхэрьең үнэншэмэ бэрхээр, ёнотой артист мэтээр харуулжа шадаа. Энэ басаган Буряад драмын театрээрдүй артист болохонь дамжаггүй.

2-дохи бүлэгтэ 17-hoo 29 хүрэтэр наанай зон хабаадаа. Теэдэндэ ялас гэмэ бэлигтэй хүн байгаагүй. Гэбэшье түрүүшүн һуури эзэлхэн Түнхэн нютаг уг гарбалтай хүдээ ажахын академийн оюутан Зоригто Сымбылов буряад найхан хэлэтэй, нонор бэрхэ, ёнотойл буряад байнаа харуулжа шадаа. Энэ аяар 5 хүбүүдые мүрүсөөндэ эльгэхэн республикин медицинскэ коллежы онсо тэмдэглэмээр. Тус

Хүхюу буряадууд бултаа урмашуулагдаа

Олег Бабуев Владлен Принглаев Арсен Цыренов хоёрье амаршална

Жаргал Спиридов

Имэл эди шэдитэй, буряад арадтаа аша үрэтэй, жэнхэнай найхан буряад хэлэндэмнай тон хэрэгтэй, туяатай "Хүхюу буряад" гэхэн мүрүсөөн ха юм даа!

ҮШӨӨ НЭГ ТЭМДЭГЛЭЛ

БУРЯАД Республикийн бүхы шахуу аймагууд энэ мүрүсөөндэ хабаадахые оролдоно. Захааминай аймаг абанан олон хабаадагшадые эльгээнэ.

Ганса Санага нютагхаа ямар олон хабаадагшад байгаа гээшбэ! Жэл бүри буряад хэлээш шэнжэлэн, шудалхаа мүртөө, энэ холын аймагнай жэнхэнай найхан буряад хэлээш үндэрөөр сэгнэдэг зон ха гэжэ үшөө дахин этигэбэб. Захаамин нютагайхид, найнтаа даа, буряад хэлээш хүгжэжэл ябаяндаа!

Цыргма САМПИЛОВА.
Авторай фото-зурагууд.

Бато Гомбоев

Оксана Саниева

ҮНГЭРӨНЭН ЗҮҮН ЖЭЛЭЙ АГШАН ЗҮҮР

Дэлгэрэнгыгээр сайт дээрэмнай уншагты: burunen.ru

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Сайн байна, хүндэтэ “Буряад үнэн” газтын редакци!

Танай уншагша пенсионер Гармаев Борис Будаевич заха холын Захаамин нюотагнаа “Үнгэрөн зуун жэлэй агшан зүүр” гэхэн хүүдэханд 1948-1956 онуудта “Улаан-Далахай” колхозой түрүүлэгшээр хүдэлнэж ажалай ба дайнай ветеран Гармаев Борис Шагдурович аба тухайгаа бэшэхэм. Буряадай түбэй гүйсэдхэхы комитедэй (Бур. ЦИК) гэшүүн ябан, дайнай ба ажалай орден, медальнуудтай, “50 жэл КПСС-эй зэрэгэдэ” гэхэн хүндэлэлэй тэмдэгтэй. “Улаан-Далахай” колхозой залуу ажалшадай дунда 1956 ондо орохон фото-зураг эльгээнэб. Б.Ш.Гармаев урда рядта дундан нууна. Энэ фото-зураг дээрэ байсан нюотагаархиндаа зориулаха, нэгэ багахан шүлэг зохёобод.

Сэнхир хадын хүдэр хүбүү

Сэлээн нюотагаа нэргээн бодхоолсоот.
Сэбэр наихан ухаан бодолтны
Сэдыхэл зүрхэндэмний шэнгэн үлэнхэй.

«Буряад үнэнэй» хаягаар үшөө нэгэ бэшэг Гусиноозёрск тосхонноо ерэбэ. К. Будаев Социалис Ажай Герой Жамса Ванкеевий дүрэ зурагуудые хэблүүлхүемний дурадхаба бшуу.

Жамса Ванкеев 1914 ондо Урмын-Адаг нууринда түрэхэн. Ажалайнгаа намтарье 1952 ондо колхозой нарин тоологшоор эхилээ. Удаань номоной Зүблэлэй нарин бэшэгшэшье ябаа, Госбанкын таңгай бухгалтерааршье, мүн аймагай зүблэлэй гүйсэдхэхы хороондо таңгай даагашаар хүдэлөө.

Агууехэ дайнда хабаадаан. Хүндөөр шархатаад, нюотагаа бусаан. 1944-1946 онуудта Карл Марксай нэрэмжэтэ колхозой бухгалтер ябаа. Тэрэшэлэн түрүүлэгшээр дэбжүүлэгдээд, аяар 30 жэлэй туршада колхозые ударидаа, «колхоз - миллионер» болгоо.

1956 оной март нарада Жамса Бальжинимаевичта Социалис Ажай Геройн ийдэр нэрэ зэргэ олгогдоо. СССР-эй Верховно Советэй болон Буряадай Верховно Советэй депутатадаар нунгагданан.

Социалис Ажай Герой Жамса Ванкеев хани нүхэртээ хамта Улаан талмай дээрэ

Колхозой түрүүлэгшэ Жамса Ванкеев

Жамса Бальжинимаевич гэр бүлүн дулаахан аухэрэг соо

Жамса Бальжинимаевич Витя хүүүнтээ. 1945 он

“ЭХЫН АЛТАН УМАЙ”

БУРЯАД ПОЭДҮҮДЭЙ ЗОХЁОЛNUУД СОО

Эхе, эхэнэр хүнэй эхи табидаг һүлдые дээрэ үргэн, урдаа сагай буряад үгсаатан «эхын алтан умай» гээд нэрлэдэг байгаа. Буряад бөө мүргэлэй ёоор, гэрэй гал гуламтын сахигша, үнэр баяний хэшэг харууналагша эхэнэр бурхан Умай гэжэ нэртэй һэн [1:93].

ХХ зуунай хоёрдохи хахадай буряад поэдүүдэй зохёолнууд соо зүүн зүгэй хүнэй хараа болол, арад зоной сэдьхэл, эхэ хүниие хүндэлхэ үрдүн заншал тобийс гаража ерэнэ. Эдэ зохёолнууд соо эрт урдаа сагхаа дамжан ерэхэн, эрэ хүнэй бүрүүл ухаанай (под-сознание) мэдэрэл, хүтэлхэ, нурган заабарилха ехэ үүргэтэй мэдэрэл гээд психологоудай (К.Г.Юнг) нэрлэхэн эхын архетип шухала һуури эзэнэ. Архетип гэхэн үгын удхье, мунөө үеын олонхи шэнжэлгэшдэй даган, эгэн юрэнхы фундаментальна, бүхын хүн түрэлтэндэ хамаатай мифологическая мотивууд, уран зохёолой, тэрэ тоодо мифологическая бүридэлнуудэй эхи үндэхэн болохо ойлгосонууд гээд тодорхойлөв [2:137].

Эхын архетип буряад замрим поэтическ зохёолнууд соо «умай» гэхэн мифологмын аргаар элишэлгэдэн гээд наагдана.

Мифологем хадаа уран зохёолой текст соо архетип гэжэ үндэхэн ойлгосо ямар уран аргаар (үгөөр) бэлүүлэгдэнэб гэжэ тодорхойлдог уран удхатаа зүй болоно.

1959 ондо хэблэхэн «Байгалийн халхин» гэжэ номгоо эхилээд, хорёд шахуу шүлэгэй болон прозын номуудые бэшэхэн В. К. Петонов (1932-1993), эхэдээ зориулсан шүлэг сооюг иигэжэ наирнуулна:

Наанай үнгэржэ байбашье, Нойрмог гансаараа үлэхэдээ, Холшор бага нааяа, Хөөрхү эхээз шэвшэнэш. Эжыл хадаа эжы бэд даа. Энхэрмэ гансахан умай.

[3:37] Эхээ «умай» гэжэ элирхэйлхэдээ, поэт өөрынгөө эхэдэ абаралша бурханда шутэн хандаха мэтээр хандана:
Зүүдэ сэдьхэльшиш эзэлхээр, Дүүрэн бодольшиш эбэлхээр, Унтаха нойрышиш намшаанаар, ухаанайш үүдье тайлаанаар, урихан зүхэ шараидаараа үхибүүн ябахадаа мэдэрхэн угаа залуу зангаараа урдаш бодожо ерэнэл.

Буряад бөө мүргэлэй ёоор, зүүдэн хадаа зүнтэй, хүнэй мунөө болон ерээдүй сагай ажабайдалайн, түрэхэ, үхэхэ үйлэн болзорье, ушар шалтагааниие зааха аргатай юм. Зүүдэнэй энэ далда удхье тайлбарилха хүслэтий поэт наанаагаа зобоно:

Ерэн наанайш ехэ уршалаа юндэ намда харагданагүйб? Эжы зүүдэндэм узэгдэнэ. Энгэжэ мордоо бэшэ аабзаш?

Наанайгаа нүгшэхэншье хаа, эхэ хүбүүнэйнгээ зүрх сэдьхэлдэ аимиды мүнхэ үлэнхэй:
Эсэгынгээ хэрэг дамжаанаарби, эжынгээ энхэрэл сахинаарби...

Ш-Н.Цыденжапов «Замай эхин» гэжэ шүлэг сооюг «умай» гэжэ мифологемэ шэнэ удаа оруулсан байна. Эхын алтан умай поэт замбуулинай түрүүшын онгосотой жэшэнэ:

Түрүүшүнши замбуулинай онгосо -

Түрэхэн эхынши умай Юнэн нарада шамай Юртэмсэнүүдэй хоорондо һэжэрээл.

[3:69] Энэ контекст соо замбуулинай онгосо – умай - хүнэй эхин буудал болоно.

Поэт Г.Раднаева «Нойргүй һүни» гэжэ поэмэ сооюг «онгосо» гэжэ дүрье ондоо удхатайгаар хэрэглэнэ.

Поэмэн герой хүниие хүдээгүй байжан зонтой уулзаад, хуурсагыг «нэлоуургүй онгосо» гэжэ нэрлэнэ. Умай соо тэнжэх үеын «замбуулинай онгосо» хаа, энэ дэлхэй дээрэхи һүүлшын «буудал» “нэлоуургүй онгосо” болоно. Тийгэж хүнэй наанаай эрьеся сахаригтан дүүрэнэ.

«Умай» гэжэ үгын архетипически удхье веөрүү шэнэ маягаар хэрэглэхэ ушар поэт Ж. Юбухаевай зохёолнууд соо тэмдэглэмээр. Түрэл нюатг Тородо зориулагдаан шүлэг соо уншанабди:

Ибиингээ үмайда гэдэргээ эрьеңэндэл, Иишээ тэхэрихб наанайнгаа түгэстэ. Эсэхэнэй намайе хүбүүгээ тэбэрийнэндэл, Эхэ Тооромни угтахал нэгэтэ.

Эдэ мүрнүүд соо умайда эрьеңлын архетипически мотив шулэгэй удхье бури гүнзэгэ болгою, эхын архетип тобийс гаража ерэнэ. Түрэл нюатгаа бусалга болбл поэдэй наанаанд нааяа гэдэргэнэ эрьоулжэ, үхибүүн эхин хадаадаа бусажа ерэхэндэй болоно:

Нааяа саашань этэржэ, хүл нюэсэн Ногоонойн шүүдэр соогуур алхалхаб... Наанайнгаа хуудаануудые гэдэргэнэ һэхэжэ, поэт эдир наядан дуранайнгаа хадаа бусана:

Түрүүшүнгээ дуранай харгы дахан,

Тэрэ наихан уе сагаа дүрсэн наанах. Тэнгэриин үнээдэ Солбоний туяа обөорон, Тэндэ дурам тахяатай гэжэ наана амархаб.

Эхын умайда бусалга хадаа хүнэй эхи үндэхэндөө, уг изагууртадаа хандалга, урда үеын элинсэгүүдэй хүндэлэн дурдалга мун гээд поэт онсонлоно:

Үетэн нүхэдэйнгээ наадаа тооложо, Үе үеэрн табижка, сагаа үнгэргэхэб. Эрхүү голдоо ошоод хахуулидажа, Эгээн үүлшынгээ алтан хадари барихаб.

Наанайнгаа эсэс багтаа түрэл тоонтодо, «умайдаа» бусажа, Эхэ-байгаалдаяа нэгэн боложо, тон шухалаа удхатай, хэрэгтэй юмэндэх хүртэхэй байжандадаа поэт этигэнэ. Түрэхэн дайдынгаа үүлшын хэшгээ - алтан хадари загаандадаа - хүртөөд байхадаа, үхибүүн хайынгаа

халима баяр дурсан наанаа алам?

Ингэж хүнэй наанаай эрьесян сахаригтан дүүрэдэгэе харуулхаа буддын суртал нураалхаяа набагшатай ёх буриад зоной гүн ухаан бодолой шэнжэ юм. ХХ зуун жэлэй хоёрдохи хахадтаа буряад поэдүүдэй зохёолнууд сооюг энэ ёх уран наринаар, гүнзэгэ философско удаа оруулан зураглаан байна.

ЛИТЕРАТУРА

1. Зомонов М.Д., Зомонов Ж.М. Бурятский шаманизм. У-У., 2008.

1. Марков В.А. Литература и миф: проблема архетипов. Тыняновский сб. - Рига, 1990.

3. Сагай дүхэриг. Буряад шулэгэй антологи. 1983-1998 онууд. У-У., «Наран» хэблэл, 1998.

Туяна САМБЯЛОВА, хэлэ бэшэгэй эрдэмий кандидат.

ЭРЬЕН ЕРЭХЭН ХАБАРАЙ ЭХИН ҺАРЫН УЯНГА

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА

ДУРАНАЙМНАЙ ХИИ - МОРИН

1. Улаан элхэ һамархандал, Уяхан аялгатаа дураая Аялгалан дуулан ябатараа, Анхаран гэхээм, гэнтэ Адхаржа, дундарж байбал, Али альгаа тодошод байбаа гү, Амталха дуратан олдобо гү...
 2. Салгидуулжа, дундаруулжа болохогүй, Саашадаа хуби заяншии жаргалаа олохогүй. Хубсаа хунаршье хүйтэрэөд, Хуу юумэн бүрьгөөд, Гэрэлтэ нараншье шамда

Гэрэлээ үгэдэггүй шэнги болохо. Наанайнгаа энэхэн абарийе Нарилхажа ябалтай. Дуран инаглал хоёрой Дундахи илгаань хаанаал хаб, Дурлалсанаан зарим хоёрой Духын баряад үзэлтэй гү, Дүлэтэжэ байжан дураниинь «Дүшэнхөө» дээрэ гараянхаа гү...
 3. Дуранаймний Хии-морин, Дураа үгэн хийсүүши!

Наанайм баярые, Наанайм гунигье Наан соом ото Намтай хубалдааш. Наратайшье, бүрхэгэе үдэр Намдаа үнэн ябаалши, Нангийн һанал бодольем Наанайм хамаг нюусые Намхаа үлүүгээр мэдэхэлши. Намдаа үнэн лэ байгаарай!

«Хаана гээшэбүй?»- гэжэ асуужа, Хангай тайга соо төөрийн мэтэб. Хүлгөөтэй харгын тоохоо хаража, Хүн нэрийнгээ мүрье бэдэрнэб. Гоёэр хэлээд, замдаа гарахашье хаа, Мэхээр бэээ амаруулхамни - үхэл. Хуурмаг баяраар бэээ һэргээгээд, Эсэгынгээ захадаа урбахамни - нүгэл. Үдэр буриингөө бороюреэндэ Үндэр хүсэлэйм дали шийгтиэн. Зүгөө алдаан жэгтэй нэриеэндэ

Цырендулма ДОНДОГОЙ

Намдашье шамхаа ондоо Наанай нүхэр олдохогүй. Намтай хэньшье удаан Намжарлан ханилхагүй! Наараараа шамтай ханилааб даа. Наанайм ута харгыда Намхаа һалангуй, Намтаяал ябааш, Намхандаа Үнэн Гуурhamни...

Дулгар ДОРЖИЕВА

Зүрхэн соомни тулга шэрэгдэнэ. Үнэн байдалай нудалай сохисо Гэнэн намайе хэдэй зобообх? Наан тухай миний энэ ойлгосо Шүнэн соомни ямар шүлэг зохёохоб? Эхэ хүнэй нангийн үүргье мэдэржэ, Эбтэй ябаха хүсэлөө үргэнэб. Саг, зайд, засаг гурбанай зурай дээр Сагаан сэдьхэлэйнгээ толо сүршэнэб.

Галина БАЗАРЖАПОВА

УУЛЗАЯ ХОЮУЛАА

Уулзая хоюулаа - Мүшэдэй зүйдэл, Мүнгэлиг дэлхэйн Мүхэрээн гүйдэл Харайл хоюулаа, Узээл хоюулаа... Уулзая хоюулаа - һарын толье, һаргаама гэрэлдэн һажаан талы Харайл хоюулаа, Узээл хоюулаа... Уулзая хоюулаа - Дайдалынай наихан, Дуулим һүниндээ Дурамны наихан - Дуулайл хоюулаа, Дурлайл хоюулаа... Уулзая хоюулаа - Үүрэй сайтар Уухам Буряадайнгаа Дуулим энгэртэ - Дуулайл хоюулаа, Дурлайл хоюулаа...

Улаан-Үдэ хотын Хубисхалай талмай дээрэ “Үргэн Масленицын” (хотын З райондо һайндэр болобо) һайндэр хүхюун, дорюун ород дуунуудаар эхилжэ, уран һайханай хабаадагшад, элдэб багуудтай, эрээн-маряан, үндэр малгайнуудтай скоморохууд эндэ сугларагшадые энеэлгэбэ, наадуулба. Амтан блинынүүд болон шараан, булаан пирогууд, пирожкинууд, сагаан эдээн-һүн, зөөхэй, бусад эдээн, бодото шулуунуудтай, элдэб янзын зуудхэлнүүд худалдагдаба, концерт- наадан дээрэ томо универмагай дэргэдэхи хэмэл тайлан дээрэ харуулагдаба. Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков бултаниие мартаын 2-то соносхогдонон Масленица гэхэн хамтын һайндэрөөр хани халуунаар амаршалан, бэе бэе хулисэлгын амаралтын удэр ажал хэрэгтээ алдуутай байгаа һаамни, жэшээнь, мульхэтэй үйлсэнүүдэй түлөө хүлисит гэжэ нийслэл хотын зондо хандаан байна.

ХҮНҮҮД ХҮХИЛДЭБЭ, НААДАБА, АМТАН ЭДЕЭГЭР ХҮНДЭЛБЭ

Улаан-Үдымнай соёлой байшангуудай болон Соёлой ордонгуудай ород, шэмээшэг болон хасаг фольклорно ансамбльнууд, “Авиатор”, “Заречный” КДЦ-нүүдэй, Вагжановой соёлой байшангай ород фольклорно колективүүд, тиихэдэ Стеклозаводой “Стекольские сударушки”, гэхэн ветерануудай ансамбл, “Ирис” гэхэн хатарай хүүгэдэй студиин артистнууд, суута “Забава” гэхэн мэргэжлэти театр, бусад уран бэлгигүй хабаадажа, дориун дуунуудые, хүхюун хатарнуудые шадамар бэрхээр гүйсэдхээн юм.

Масленицаада, шогтой нааданда зориулагдан асуудалнуудта харюусаан зон гарай бэлгүүдтээ хүргэхэн, тайлан дээрэ болонон элдэб мүрысөөтэй, дүйтэй шуутай наадалнуудта хабаадагшад баал шагнагдаба.

Тиихэдэ Этнографическая

музейдэ наратай һайхан энэ үдэр хүн зон ухаангүй олоороо хүүгэдтээз, ашанар, зээнэртээз ерэжэ, олон тоото конкурсын, наадалнуудта хабааданаан, хүхилдэхэн юм. Жэшээнь, томонууд, угалзануудтай валенкануудые үмдэжэ, бэе бэетээз гүйлдэн мүрысөө. Хоёр ондоо команданууд болонон зон ута, бүдүүн оюнхой тээшэнь татажа, мүрысөө харагшадые энээлгээ. Тийхэдэ мульхөөр хушагдаан үндэр столбдо аягшад мүрысэжэ, аээшээ абирихадаа, хальтираад лэ, доошио һолжорх юм. Эгээл шуранууд хаба шадалаа туршалсажа байна һэн. Орёо мүрысөөнүүд тусгаар хэгдэхэн саналнууд дээрэ боложо, илангаяа хүбүүдые

Масленицын һайндэр

хүхэхэн байна.

“хайндэрье” тэмдэглээ, үхибүүдээ наадууллаа, аша зээнэрээ жаргуулаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ ФОТО

Найдалаа нэгэшье алдангүй

Ами наан - налаатанаан харгы,
Агиш зуураа носонон одон.
Нэгэнэй наан - хабарай ургы,
Нүгөөд нэгэнэй - налбаран модон,

Гэж би өөрийгөө нэгэ шүлэг соо үни бэшэхэн байхаб. Нээрэшье, хүмүүни бэе эдлэжэ түрэхэдээ, булта адли арга боломжийнүүд, нэгэ агаараар амилжа, нэгэ наранда шаруулж ябахаар айлшалан өрнэбди. Төдөхүн бүхэнэй саашанхи хуби заяан али ондоогоор тодоржо ошоно. Углөөдэр Сочи хотодо Паралимпийн наадалнууд эхийе абаахан. Эндээрэдэг бэсэтий тамиршад хоорондоо мүрысэх юм. Хэдьшие хүндэ, зарим ушарта тэсэхээр бэшэ орёо байдалда

оробошье, эдэ хүнүүд аодторой үсэд нэтэрүү хүсэ шадал гаргажа, үдэр бүри шахуу тулалдажа байна гээшэ. Түнхэнэй аймагай Хойтогол үүрииндаа эдэнэй нэгэн болохо Артем Маншеев ажанааудаг. Тэрэ бүри эхин классуудта нурака байхадаа, гэнтийн үбшэндэ нэрбэгэдэжэ, нюрганайн гол гэмтэжэ, бэене ургахаа болишоо һэн. Ёургуулидашье нурака арга наалжа, хэбтэрийн болохо туйлдаа хүрэшөө бэлэй. Төдөхүн һүнэй нэгэнэхэн үсөөхэн, хуурай нулимсаадуудые гүйлгэбэшье, иимэ байдалда, хуби заяандaa

диилдэхэгүйб гэхэн зорилго урдаа табиан байна. Сагаа яагаад үнгэргэхэб гэхэн бодол тэрэниие зободог байсан.

- Миний уг соо зурааша, зохёхыи ажалтай холбоотой хүнүүдэй байсан юм. Эрхүүгэй уран зурагай училиши дүүргэхэн хүн байха. Сууда гарын Цыретор Зарбуев минии таабай байсан юм. Бишие өөрөө багадаа машина, трактор зураха дуратай һэнбы. Тийн байн байтараа, хүнэй дүрэнүүдэе зурахадамни, болохуор шэнгү үзэгдэхэдэн, энэ талаар зураха аргаяа мүлижэ

эхилхэн байнаб. Эгээн түрүүн түрэлхидэйнгэе, танилнуудайнаа дүрэнүүдэе зурадаг һэм. Сагай ошоноор байтар, нютагтамны гарай утасан бии боложо, интернешье наашаа харгылаа бэлэй. Интернедэй хүсөөр би мүнөө олон нүхэдтэйб, танилнуудайтайд. Мүнөөхэндээр захилнуудые аванаб. Бүтэхэн авалнуудаа захигшадтаа мүн лэ интернедээр эльгээдэгби. Зүгөөр зарим хүнүүд бодото зурагыемни абаад ошоо һэн. Мэдээжэ дуушан Дулма Сунраповагай дүрүн зураад, тэрэ зурагтаяа дуунайн шэмэглэлтэйгээр видеоклип хэхэмни, дуушандыа найшагдаан байна. Мүн тиихэдэ Буряадийн сэдэв дээр дангина Юона Бубеевагай зурагтайгаар иммэл ажал бүтэгээб. Энэ ажалаа хэхэдээ, уридшалан тэдэндэ хонходожо гү, али интэрнедээр холбоо бариж, зүбшөөл абааб. Телефонийнгэе болоод байдалдагаа, - гэжэ Артём урматай хөөрэнэ.

Зарим ажалаа 2-3 үдэрэй туршада дүүргэжэрихдэг, нүгөөдэ захиц дээрээ арбан үаэрхөө нара шахуу болзор соо худэлмэрилхэ ушар байдалдаг байна. Интэрнедээр Артём ондоо хото городуудай уран зураашадаар танилсанхай. Тэдэнь энэ тэрэ выставкэдэ ажалнуудаа табииш, өөрөө ершиг гэжэ уридаг юм. Төдөхүн холын харгыда

ябаха аргагүй. Интернет гарай утасан хоёр ёнотой нүхэрнүүдьи болонхой. Гэхэтэй хамта Артём өөрөө ехэ зугааша, һонюуша хүн. Нютагаархидынь, нүхэдьиң саг болоод лэ айлшалжа байдал. Өөрөөшье сэдэр агаараар амилжа, нютаг соогуураа, айл, аха дүгээрээ айлшадаг.

- Энэ бэлигтэй хүбүүдэе манай аймагай захиргаан алишье талаанаан дэмжэхээ, тува хүргэхээ оролдодог, - гэжэ социальна политикин талаар Түнхэнэй аймагай захиргаанай гуллагай орлогшо Венера Сыреновна Морохоеева хэлэнэ. - Энэ удаа бидэнэр Артёмдо түхалха зэргэлтэйгээр нигүүлэсхы сэдхэлэй марафон үнгэргэжэ байнаби. Тиихэдэ энэ зүн Вышкэ гэхэн халуун аршаантай амаралгын газартай тэрэндэ зохёхы мастерской бариха хүсэлэнтэйбид. Тэндээ ганса Артём бэшэ, харин аймагийнай бусадшье үран зураашад, үран гартаан өөхэдэйнгөө бүтээлнүүдэе үран найханай галерей соодэлгээхээ аргатай болохо.

Өөрөө Артём хахасалгын үедэ Сагаалганий үреэд болгон иигэжэ хэлээ: - Алишье сагта найдалаа бу алдагты. Ами наанай харгын зүргөөр зүрхэ сэдхэлдээ, ухаан бодолдоо гансал найниие һанажа, һайн хэрэг үүсхэжэ, сэхэ урагшаадашан ябыт даа.

Үреэл болтогой!

Лопсон ГЕРГЕНОВ.